

MUSHARAKA VA MUDARABAH INTEGRATSIYASI: O'ZBEKISTONNING UMUMIY SHERIKLIK KELISHUVI DOIRASIDA ISLOMIY MOLIYA VOSITALARI

Xudoyorov Fayzullo Sayfulla o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

fayzulloxudoyorov1672@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot O'zbekistonning an'anaviy oddiy shirkat shartnomasi doirasida fundamental islom moliyaviy vositalari bo'lmish Musharaka va Mudarabahning strategik birlashuvini o'rganadi. Ularning qonunchilikdagi uyg'unligini sinchkovlik bilan tahlil qilgan holda, ushbu tadqiqot O'zbekistonning umumiy sheriklik shartnomasi kontekstida ushbu moliyaviy vositalarning nozik amalga oshirilishi va chuqur oqibatlarini yoritib beradi. Murakkabliklar va potentsial natijalarni ochib bergan holda, ushbu tadqiqot Musharaka va Mudarabahdan samarali foydalanish va O'zbekistonning moliyaviy landshafti va hamkorlik dinamikasini shakllantirishda keng qamrovli ta'sirlarni har tomonlama tushunishni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: Musharaka, Mudarabah, Islom moliyasi, Hamkorlik shartnomasi, huquqiy integratsiya, moliyaviy vositalar, O'zbekiston, moliyaviy asos, amalga oshirish strategiyalari, iqtisodiy ta'sirlar, hamkorlik dinamikasi, moliyaviy landshaftni shakllantirish

---

Mavzuning dolzarbligi. Islomiy moliya tarmog'i bugungi kunda jahonda jadal rivojlanib borayotgan va innovation moliyalashtirish mexanizmlarini o'zida jamlagan sohalardan biri hisoblanadi. Mutaxassislarning fikriga ko'ra, islomiy moliya muassasalari yalpi aktivlari miqdori 2022 yilda 3,25 trillion AQSh dollarini tashkil yetdi[1] va yiliga 15-20% ga o'sib bormoqda. Dunyo iqtisodiyotining Aholisining asosiy qismi musulmonlardan iborat bo'lgan davlatlar xususan O'zbekiston Respublikasi uchun ushbu tarmoqni rivojlantirish, ayniqsa, dolzarb hisoblanadi[2].

2023 yil 16 iyunda Sh.Mirziyoyev Namangandagi saylovchilar bilan uchrashuvi bo'lib o'tadi. Uchrashuvda "Namanganlik tadbirkorlar xususiy bank ochish tashabbusi bilan chiqsa, biz albatta ularni qo'llab-quvvatlaymiz.

Tadbirkorlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning muqobil tizimlari joriy qilinadi. Jumladan, Namanganda Islom moliyaviy xizmatlariga keng yo'l ochib beriladi", — dedi Shavkat Mirziyoyev[3].

Shariat tamoyillariga chuqur asoslangan Islomiy moliya axloqiy me'yorlarga rioya qilish va foizlarga asoslangan operatsiyalarni taqiqlash bilan ajralib turadi. Ushbu moliya tizimida Musharaka va Mudarabah hamkorlik, xatarlarni taqsimlash va axloqiy sarmoyalarni o'zida mujassam etgan asosiy vosita sifatida paydo bo'ladi. Ushbu maqola ushbu vositalarning nyuanslarini o'rganishga, ularning Islomiy moliya doirasidagi rollari, mexanizmlari va ahamiyatiga oydinlik kiritishga qaratilgan.

Tadqiqot maqsadi va usuli. maqsadi nazariy qoidalar va amaliyotdagi muammolarni kompleks tadqiq etish asosida islom moliyasini joriy etish bilan bog'liq qonun loyihasini tadqiq etish, ushbu sohada xorijiy davlatlar qonunchiligini o'rganish hamda mazkur sohadagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yuzasidan ishlab chiqilgan qonun loyihasini takomillashtirish bo'yicha nazariy va amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Mazkur tadqiqotda statistik jadval va grafiklar, mantiqiy va taqqoslama tahlil, guruhlash usullari hamda mavzuga oid xorijiy, mahalliy olimlarning tadqiqot ishlari va rasmiy statistic internet saytlaridan keng foydalanilgan. Tadqiqotda ilmiy ishni amalga oshirishda tijorat banklari, lizing kompaniyalari xamda kredit tashkilotlarida islom bank darchalarini tashkil etishda olimlar va soha vakillari bilan suhbat, ularning yozma va og'zaki fikr mulohazalarini tahlil qilish, ekspert baholash, jarayonlarni kuzatish, iqtisodiy hodisa va jarayonlarga tizimli yondashuv, tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazish orqali tegishli yo'nalishlarda xulosa, taklif va tavsiyalar berilishi, ilmiy bilishning dialektik yondashuv, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraktsiyalash, tahlil va sintez, kompleks yondashuv, qiyosiy tahlil usullar qo'llaniladi.

Tadqiqotning natijalari. Tadqiqot islomiy moliyaviy vositalar, xususan, Musharaka va Mudarabahning O'zbekistondagi to'liq sheriklik shartnomalarining huquqiy doirasidagi integratsiya istiqbollari o'rganib chiqdi. Natijalar ushbu islomiy moliyaviy vositalarni joriy etishning mumkinligi va potentsial qiyinchiliklariga oid bir qancha asosiy tushunchalarni ochib beradi.

Dastlabki tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mavjud qonunchilik bazasi islomiy moliyaviy vositalarni joylashtirish uchun asos bo'lsa-da, ularning

uzluksiz integratsiyalashuvini ta'minlash uchun muayyan o'zgartirishlar yoki aniqliklar kiritish zarur bo'lishi mumkin. O'zbekistonning sheriklik to'g'risidagi qonunlari bo'yicha Musharaka va Mudarabah kelishuvlari doirasidagi rollar, mas'uliyatlar, foydani taqsimlash mexanizmlari va risklarni taqsimlash tamoyillarini aniq belgilash e'tiborni talab qiladigan muhim jihat sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot ushbu islomiy moliyaviy vositalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga ko'maklashishda tartibga soluvchi qo'llab-quvvatlash va nazoratning ahamiyatini ta'kidlaydi. Musharaka va Mudarabah tuzilmalariga moslashtirilgan tartibga soluvchi yo'riqnomalar va asoslarni takomillashtirish investorlarning ishonchini oshirishi va O'zbekiston moliyaviy landshaftida ushbu vositalarning qabul qilinishiga yordam berishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Musharaka va Mudarabahning O'zbekiston qonunchiligiga muvofiq to'liq sheriklik to'g'risidagi shartnomalari doirasida integratsiyalashuvi islomiy moliyani rivojlantirish uchun istiqbolli imkoniyatlarni taqdim etishi bilan birga, muvaffaqiyatli amalga oshirilishi va keng miqyosda qabul qilinishini ta'minlash uchun huquqiy, me'yoriy-huquqiy, ta'lim va iqtisodiy jihatlarga jiddiy e'tibor berishni talab qiladi.

Tadqiqotning ilmiy-uslubiy ahamiyati. Ushbu tadqiqot bir qancha sabablarga ko'ra O'zbekistonda islom moliyasi va qonunchilik asoslari sohasida muhim ilmiy va uslubiy ahamiyatga ega. Tadqiqot Musharaka va Mudarabah vositalarini keng qamrovli ekspertizadan o'tkazish va ularning O'zbekiston qonunchiligi doirasida to'liq sheriklik shartnomalariga potentsial integratsiyalashuvini ta'minlash orqali islom moliyasi sohasiga katta hissa qo'shadi. U mavjud adabiyotlarni empirik tahlil bilan sintez qiladi, bu vositalarning muayyan huquqiy kontekstda qo'llanilishini tushunishda muhim bilim bo'shlig'ini to'ldiradi.

Ushbu tadqiqotda qabul qilingan metodologik yondashuv huquqiy tahlil, qiyosiy tadqiqotlar va manfaatdor tomonlar bilan suhbatni o'z ichiga olgan sifat va miqdoriy metodologiyalarni birlashtiradi. Ushbu fanlararo metodologiya islom moliyaviy vositalarini integratsiyalashuviga taalluqli huquqiy, tartibga solish, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarni yaxlit baholash imkonini beradi. Qattiq metodologiya murakkabliklarni batafsil va har tomonlama tushunishni ta'minlaydi va shu bilan topilmalarning ishonchliligi va ishonchliligini oshiradi.

Ushbu tadqiqot nazariy hissalaridan tashqari, muhim amaliy ahamiyatga ega. U O'zbekistondagi siyosatchilar, huquqshunoslar, moliya institutlari va islomiy moliya bilan shug'ullanishga intilayotgan potentsial investorlar uchun amaliy tushunchalar beradi. Ushbu tadqiqotdan olingan tavsiyalar qonunchilik bazasiga o'zgartirishlar kiritish, tartibga solish siyosatini ishlab chiqish va Musharaka va Mudarabah vositalarining mahalliy moliyaviy ekotizimga muvaffaqiyatli kiritilishiga ko'maklashish uchun xabardorlikni oshirish uchun amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kelgusi tadqiqot yo'nalishlari. Bundan tashqari, tadqiqot islomiy moliya va huquqshunoslik bo'yicha kelajakdagi tadqiqotlar uchun asos yaratadi. U turli huquqiy tizimlar bo'yicha islom moliyaviy vositalarini qiyosiy tahlil qilish, bu vositalarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri va ularning O'zbekiston moliya bozorlarida qabul qilinishiga ta'sir etuvchi xulq-atvor jihatlari kabi chuqur o'rganish uchun potentsial yo'llarni belgilaydi.

Mohiyatan, ushbu tadqiqotning ilmiy-uslubiy ahamiyati uning yaxlit yondashuvi, qat'iy metodologiyasi, amaliy ahamiyati hamda O'zbekistonda islom moliyasi va huquqiy integratsiyasi sohasida keyingi ilmiy izlanishlar va amaliy qo'llash uchun yaratilgan zamindadir.

Xulosa. Musharaka va Mudarabahning O'zbekistonning sheriklik qonunlariga integratsiyalashuvini o'rganishda ushbu tadqiqot muayyan muhim fikrlar bilan amalga oshirilishi mumkinligiga urg'u beradi. Ushbu islomiy moliyaviy vositalarni mahalliy qonunlar bilan moslashtirish foydani taqsimlash, risklarni taqsimlash va boshqaruv tuzilmalarini aniq belgilashni talab qiladi. Ushbu moslashuv qo'llab-quvvatlovchi tartibga soluvchi ko'rsatmalar bilan birgalikda ularning muvaffaqiyatli qo'shilishi uchun asos bo'ladi.

Iqtisodiy oqibatlar katta bo'lib, O'zbekiston moliya sektorida diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini taklif etadi. Ushbu vositalar iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va tadbirkorlikni rag'batlantirish uchun axloqiy va ishtirokchi moliyaga intilayotgan investorlarning yangi to'lqinini jalb qilishi mumkin. Biroq, bu potentsialni ochish kuchli ta'lim va xabardorlik tashabbuslarini talab qiladi. Musharaka va Mudarabah bilan bog'liq mexanizmlar, foyda va xavflar bo'yicha manfaatdor tomonlar o'rtasida bilim bo'shlig'ini yopish keng miqyosda qabul qilish va ishonchni mustahkamlash uchun juda muhimdir.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ushbu islomiy moliyaviy vositalarning integratsiyasi O'zbekistonning moliyaviy landshaftini boyitishni va'da qilsa-da,

ularning muvaffaqiyatli qabul qilinishi huquqiy, tartibga solish va ta'lim jihatlarini hal etishga bog'liq. Mahalliy qonunlarga muvofiqlikni ta'minlash, qo'llab-quvvatlovchi tartibga solish muhitini rivojlantirish va manfaatdor tomonlarning xabardorligini oshirish ushbu vositalar taqdim etishi mumkin bo'lgan diversifikatsiyalangan iqtisodiy foyda olish yo'lidagi muhim qadamlardir.

REFERENCES:

1. https://www.ifsb.org/preess_full.php?id=637&submit=more
2. <https://stat.uz/uz/59-foydali-ma-lumotlar/5859-o-zbekiston-aholisi-3>
3. <https://daryo.uz/2023/06/16/namanganda-islom-moliyaviy-xizmatlariga-keng-yol-ochib-beriladi-shavkat-mirziyoyev>
4. El-Gamal, M. A. (2019). *Islamic Finance: Law, Economics, and Practice*. Cambridge University Press.
5. Muminov, A. (2021). Legal Aspects of Business Partnerships in Uzbekistan. *Uzbekistan Law Review*, 7(2), 123-135.
6. Abdujabborov, A., & Rakhimov, U. (2020). Islamic Finance in Uzbekistan: Prospects and Challenges. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 6(1), 101-112.
7. Rasulov, A. (2019). Islamic Finance in Uzbekistan: Current State and Prospects. *Proceedings of the International Scientific Conference "Economy and Business: Theory and Practice"*.
8. Sattorov, K. (2021). Promoting Islamic Finance Instruments in Uzbekistan: Challenges and Opportunities. *International Journal of Economics, Commerce, and Management*, 9(8), 88-102.
9. Khan, F., & Bhatti, M. I. (2020). Islamic Finance: Musharakah and Mudarabah as Modes of Financing. *Journal of Islamic Business and Management*, 10(1), 37-52.